

Waldemar R a k o c y CM, *Paweł Apostoł. Chronologia życia i pism*, Częstochowa: Edycja Świętego Pawła 2003, ss. 415.

Studium stanowi pierwsze całościowe opracowanie zagadnienia w środowisku biblijnym. Wśród opracowań życia św. Pawła przeważają biografie (w Polsce i poza krajem), rzadziej spotyka się chronologie. Tym cenniejsze jest prezentowane studium.

Wyniki badań Autor przedstawia w dziesięciu rozdziałach, ujmujących najważniejsze etapy życia Apostoła, od narodzin po męczeństwo. W odróżnieniu od biografii Autor przedstawia tylko to, co jawi się jako wiarygodne historycznie lub przynajmniej bardzo prawdopodobne. Ks. Rakocy rekonstruuje życie św. Pawła weryfikując wartość historyczną dostępnych na jego temat przekazów, ustala następstwo zdarzeń, ich czas i miejsce w misji Apostoła. Nie zajmuje się aspektami życia św. Pawła, których nie można wykazać w sposób naukowy. Z tej racji najwięcej uwagi poświęca okresowi działalności Apostoła, który – za *Dziejami Apostolskimi* – nazywamy trzema podrózami misyjnymi. Wynika to z faktu, że z tego okresu pochodzą listy Apostoła, pisane do jego wspólnot, które zawierają wiele informacji. Oprócz informacji zaczerpniętych z listów Autor odwołuje się do licznych źródeł pozabiblijnych, literackich (zwł. historycznych) i archeologicznych. Wykorzystanie przekazów autorów starożytnych pozwoliło ks. Rakocemu ukazać w nowym świetle znaczną część epizodów z życia św. Pawła.

Największe osiągnięcia studium ks. Rakocego można przedstawić w dwóch grupach: wydarzenia z życia Apostoła i listy. Autor wnosi najpierw znaczny wkład w ustalenie daty narodzin Apostoła (pomimo nielicznych przekazów na ten temat), następnie podaje nowe argumenty za czasem tzw. Soboru Jerozolimskiego, więzieniem efeskim, misją Apollosa w Koryncie czy pobytem Apostoła w więzieniu w Cezarei. Wydarzenia te – razem z innymi znanymi już faktami – pozwalają zrekonstruować schemat życia św. Pawła. W przypadku innych epizodów Autor przedstawia aktualny stan badań i pomniejszych racje, które potwierdzają dotychczasowe wyniki badań.

Jednak największy wkład ks. Rakocy wnosi w ustalenie czasu i miejsca napisania przez św. Pawła poszczególnych listów. To z kolei rzuca światło na epizody z życia Apostoła. Autor studium wytycza nowe perspektywy badawcze w przypadku 1 Tes, 1-2 Kor, Rz, Flp i Kol; zrywa też często z dotychczasowymi utartymi poglądami. W tym celu zostały wykorzystane informacje pozabiblijne, bez których byłoby to niemożliwe. Warto tu wymienić starożytne przekazy dotyczące np. podróży morskich, tj. okresu ich odbywania (od wiosny do jesieni) i czasu ich trwania pomiędzy różnymi ośrodkami. Między innymi na tej podstawie Autor podaje realny czas, jaki mógł upłynąć pomiędzy poszczególnymi wydarzeniami. Ten czynnik razem z innymi przekazami historycznymi i archeologicznymi sprawia, że naszym oczom odsłaniają się fakty dotychczas nieznane.

Jak już powiedzieliśmy, studium rzuca nowe światło na przebieg życia św. Pawła i na jego piśmiennictwo; jest to najlepsze w Polsce krytyczne opracowanie tego

---

zagadnienia (istnieją opracowania pojedynczych epizodów), które dostarczy każdemu, kto interesuje się działalnością Apostoła, rzetelnych informacji na jego temat. Książka stanowi cenny wkład w biblistykę polską i będzie punktem odniesienia dla każdego, kto pragnie poznać życie tego wielkiego Ewangelizatora narodów. Choć największy pożytek przyniesie ona biblistom, to w równym stopniu mogą ją czytać studenci teologii, a nawet ludzie nie obeznani z problematyką. Metoda historyczna, analiza źródeł, wydaje się przystępna dla większości czytelników. Z powyższych racji gorąco polecam ją wszystkim zainteresowanym.

Ryszard Rubinkiewicz SDB